

**27 MAYIS SONRASI MİLLİYETÇİ
MUHAFAZAKÂR AYDINLARIN
ÖRGÜTLENME ÇABALARI ve
SİYASİ GELİŞMELER
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ:
AYDINLAR OCAĞI**

❧

*Fatma YURTTAŞ ÖZCAN**

ÖZET

Aydınlar Ocağı, 14 Mayıs 1970 tarihinde bir kısım milliyetçi muhafazakâr aydının Türk-İslam projeksiyonu altında bir araya gelmesi ile kurulmuştur. Kurulduğu yıllardan itibaren düzenledikleri seminer, kongre ya da konferanslarla, üyesi olan ya da olmayan, dönemin sağ görüşlü aydınlarını bir araya getiren Aydınlar Ocağı, Türk siyasi hayatında da önemli etkilerde bulunmuştur. Aydınlar Ocağı'nın Türk-İslam Sentezi düşüncesi, 12 Eylül 1980 Darbesi sonrası dinin devlet söylemi içerisine alınmasıyla birlikte sistemin yeniden yapılanmasında başvuru kaynağı olmuş ve bu durum Ocağın kuruluşundan 80'li yıllara gelene kadar yürüttüğü faaliyetler üze-

* Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Öğretim Üyesi,

rinde yeterli düzeyde durulmamasına neden olmuştur. Çalışmada Aydınlar Ocağı'nın kuruluşu, 1980'li yıllara kadar yürüttüğü faaliyetler ve Türk siyasi hayatına etkileri üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aydınlar Ocağı, 12 Mart 1971 Muhtırası, Milliyetçi Cephe Hükümetleri

GİRİŞ

Dünyada sosyal hareketler, daha çok özgürlük ve demokrasi taleplerinin arttığı 1960'lı yıllardan sonra gelişmeye başlamış ve doğa, etnisite, din ve cinsel kimlik sorunlarını da içermiştir. Türkiye'de de sosyal hareketlerin ortaya çıkması ancak çok partili siyasal hayata geçişten sonra mümkün olmuş, fakat çeşitlilik kazanması 1980'lerden sonra gerçekleşmiştir. Aydınlar Ocağı tam da bu noktada, bu topraklara özgün bir kültürel üretimin temellerini atmak düşüncesiyle, "Türk İslam Sentezi" projeksiyonu etrafında bir araya gelen aydınlardan oluşan bir sosyal hareket olarak ortaya çıkmıştır.

Aydınlar Ocağı'nın kuruluşunun arka planında 1960'lı yıllarda sağ görüşlü aydınların siyasal elit haline gelme arayışının yattığı söylenebilir. 27 Mayıs 1960 tarihinde sivil siyasal sürecin bir askeri darbe ile kesintiye uğraması sonrasında siyasetin yeniden yapılan(dırıl)ması çalışmalarında sol görüşlü aydınların etkili olması ve özellikle anayasa yapım sürecinde bizzat yer almaları, sağ görüşlü milliyetçi muhafazakâr aydınların örgütsüzlüklerini fark etmelerine imkan vermiştir. Bu çerçevede sağ görüşlü aydınlar önce 1961 yılında Aydınlar Kulübü çatısı altında daha sonra da 1970 yılında isim babalığını Necip Fazıl Kısakürek'in yaptığı Aydınlar Ocağı çatısı altında birleşmişlerdir. İslamın Türk kimliğinin önemli bir bileşeni olduğunu ileri süren bu aydınlar, bu konuda düzenledikleri ilmi seminer ve toplantılarda bu fikirlerini beyan etme imkânı bulmuşlar ve bu fikirlerini icra makamlarına iletmeye çalışmışlardır.

Aydınlar Ocağı'nın Türk siyasal hayatında asıl etkili olduğu dönem olarak 1980 sonrası işaret edilmektedir. Bunun esas nedeni 12 Eylül 1980 sonrasında darbeyi yapanların siyasal, ekonomik ve sosyal alanı yeniden inşa ederken, bunun temeline Türk İslam Sentezi düşüncesini oturtmak istemeleridir. Bu durum Aydınlar Ocağı'nın ve Türk İslam

Sentezi düşüncesinin yeterince anlaşılmasına neden olmuştur. Bu nedenle Aydınlar Ocağı üzerinde yapılan çalışmalarda genellikle 12 Eylül darbesi-Aydınlar Ocağı ilişkisi üzerinde durulmuş, öncesi ve sonrasıyla ele alınmamıştır. Örneğin Ocağın hemen kuruluşu ertesinde yapılan 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasındaki faaliyetleri incelenmemiştir. Oysa Aydınlar Ocağı kuruluşundan itibaren siyasal iktidarı etkileme çabasında olmuştur. Bu nedenle çalışmada Aydınlar Ocağı'nın kurulduğu dönemde yaşanan 12 Mart Muhtırası sonrası sürece etkileri üzerinde durulacaktır.

İLK BİRLEŞME ÇABASI: AYDINLAR KULÜBÜ (1961)

15 Ekim 1961 tarihinde yapılan genel seçimlerin sonucunda CHP'nin oyların % 36,7'sini alarak 173 milletvekili çıkarması, ancak salt çoğunluğu elde edememesi, DP çizgisinde kurulan Adalet Partisi (AP)'nin ise yargılama ve karalamalara rağmen oyların %34,8'ini alarak 158 milletvekili çıkarması (Dursun, 2008: 385) solda ve darbeye destek veren kesimlerde büyük bir şaşkınlık ve tedirginlik yaratmıştır. Neticede sol görüşlü aydınlar bir araya gelerek birçok örgütlenme oluşturmuşlardır.

Doğan Avcıoğlu, Cemal Reşit Eyüboğlu ve Mümtaz Soysal öncülüğündeki ilk örgütlenme 20 Aralık 1961 tarihinde yayınlanmaya başlanan "Yön Dergisi" etrafında oluşmuştur¹ (Özdemir, 1986: 50). Yayın hayatına 1000'i aşkın kişinin imzaladığı bir bildiri ile başlayan Yön Dergisi², Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal sorunlarının aşılması için köklü reformlar yapılmasını ve "kapitalist olmayan" bir kalkınma modelinin seçilmesini savunmaktaydı. "Ara tabakalar" ve "zinde güçler" tezlerini geliştiren Yöncüler, bu amaçlara ulaşmak için de toplumun ara tabakalarına dayanılması gerektiğini belirterek, "zinde güçler" olarak nitelendirdikleri gençlik ve orduyu ilerici hamlelere öncülük edebilecek başlıca toplumsal güç olarak görmekteydiler (Dursun, 2003: 31).

Yön Dergisi 1963 yılında Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kapatılmış ve 25 Eylül 1964 günü yeniden yayınlanmaya başlanmıştır. Dergiyi 1967 yılının ortalarına kadar çıkaran Doğan Avcıoğlu'nun başı-

¹ Yön Dergisi aslında 6 kişilik bir kadro tarafından kurulmuştur. Fakat İlhan Selçuk ve İlhami Soysal başka gazetelerde çalıştıkları için, Hamdi Avcıoğlu da işin siyasi yanı sıra değil de teknik yanı sıra ilgilendiği için adları derginin künyesinde yer almamıştır (Atılğan, 2002: 257).

² Bu bildirin tam metni ve bildiriye imza atanlar için bkz. (Özdemir, 1986: 295-327; Atılğan, 2002: 331-354; Kara, 2006: 292).

nı çektiği grup kendi kararları ile 1967 yılında dergiyi kapatmışlardır. Bu aydınlar daha sonra 21 Ekim 1969'da "Devrim" adlı bir dergi çıkarmış³ ve 27 Nisan 1971'de 12 Mart askeri muhtırasının hemen sonrasında kapanmıştır (Kara, 2006: 67). Ancak bu döneme kadar ordu içindeki "reformcu/devrimci" gruplarla temaslarını sürdürmüşlerdir.

Yine bu dönemde Yön Dergisi etrafında birleşen aydınlar, Kemalizmle bağdaşabilen bir parti kurmayı tasarlamışlardır. Fakat daha sonra kendileri dışında oluşan Çalışanlar Partisi'ne (ÇP) dahil olmuşlardır. Ancak bu girişimin sonuçsuz kalması ile tekrar orta vadeli hedeflerine geri dönmüşlerdir (Atılğan, 2002: 290)⁴. Neticede 1963 yılında kurucuları arasında, Sadun Aren, Doğan Avcıoğlu, Cemal Reşit Eyüboğlu, Mahir Kaynak, İdris Küçükömer, Mümtaz Soysal, Cahit Tanyol gibi önemli isimlerin yer aldığı (Atılğan, 2002: 360) 41 kurucu üye ile Sosyalist Kültür Derneği (SKD) faaliyete başlamıştır.

Kuruluş bildirisinde çok partili siyasi sistemin halk isteklerinin belli çıkarlar için istismar edilmesi şeklinde işlediği belirtilmiş, 27 Mayıs hareketinin bu düzene karşı halk tepkisinin sonucunda ortaya çıktığı ve Türk aydınlarının çoğunluğunun da bu dönemden sonra uyandığı ifade edilmiştir. SKD'nin de "*Türkiye'nin meselelerini sosyalist bir dünya görüşü açısından incelemek, bunları açıkça tartışmak ve bu çalışmaların sonuçlarını yaymak üzere...*" kurulduğu belirtilmiştir. SKD'nin bunu gerçekleştirmek için ise sosyalizme inananlar için "*...daha yakın fikri temasa geçirmek, aralarında sosyalizmin meselelerini tartışmalarına imkân vermek, belli sonuçları demeçler, konferanslar, açık oturumlar, broşürler, kitaplar yoluyla yaymak...*" gibi faaliyetlerde bulunacağı ifade edilmiştir (Atılğan, 2002: 294, 355, 356).

Yön Hareketi, 1965 seçimlerini takiben SKD'nin işlevinin de ortadan kalktığı söylenebilir. Çünkü SKD üyeleri Türkiye gibi ülkelerde parlamenter yolun sosyalizme kapalı olduğuna kanaat getirip kendi içinde bölünmüşlerdir. Akım içinde, önce bir dernekle sosyalizme öncülük edecek kadroları bir araya getirmek, sonrasında ise, bu kadrolar aracılı-

³ Devrim Dergisi'nin bildirisi için bknz. (Kara, 2006: 259-270).

⁴ Çalışma Partisi'nin sonuçsuz kalması neticesinde ya Mehmet Ali Aybar öncülüğünde canlanmaya başlayan Türkiye İşçi Partisi'ni (TİP) destekleyecekler ya da kendi örgütlerini kuracaklardı. Ancak TİP'e onu sosyalist hareketi işçi sınıfı öncülüğünde gerçekleştirmek istemesi sebebiyle girmemişlerdir. Yöncüler ise, Kemalizm'den kaynaklı bir sosyalizm hedeflemekteydiler (Atılğan, 2002: 290-291).

ğıyla kitlelerin desteğini kazanarak iktidara yürümek amacından uzaklaşılması ve parlamenter olmayan yollardan iktidar olmaya doğru yönelişin başlaması SKD'nin de işlevini yitirmesine neden olmuştur. Mümtaz Soysal'ın ifadesiyle, *"Yön Dergisi "yön" değiştirence SKD'ye katkıda bulunanlar da yavaş yavaş çekildiler ve dernek söndü"* (Atılğan, 2002: 303).

Bu dönemde solda bu gelişmeler yaşanırken, sağda da 27 Mayıs askeri darbesinde bir birliktelik sergileyemeyen ve anayasa yapım sürecine de dâhil edilmeyen, İstanbul'da üniversite ve çevresindeki birkaç genç milliyetçi-mukaddesatçı ilim adamı bir durum muhakemesi yapmışlardır. Tuğ, kendisiyle yapılan kişisel görüşmede (2010), 1960'lı yıllarda ülkede bir kaos halinin egemen olduğunu, her gün bombaların atıldığını, hocaların kürsülerinden sökülüp alındığını, derslerine mani olduğunu ve hükümetlerin icra edemez hale geldiklerini belirtmiştir. O dönemin aydınlarının *"biz de bir dernek kuralım ve bu dernek bir şeyler yapsın. Bu karmaşa gidişine son verelim ve bir yapı ortaya çıksın, milliyetçi görüşe kültür milliyetçiliğine sahip olan bu kimseler bir araya gelsin"* düşüncesiyle bir araya gelmeye çalıştıklarını ifade etmiştir. Bu düşüncelerden yola çıkarak dönemin milliyetçi muhafazakâr aydınları ilk olarak 1961 yılında "Aydınlar Kulübü" isimli yeni bir dernek faaliyete geçirmişlerdir. Kulübün tüzüğü hazırlanırken isminin "Aydınlar Kulübü" mü yoksa "Münevverler Kulübü" mü olması gerektiği hususunda bir müzakere yapılmış ve neticede anlayış ve söyleyiş kolaylığından ötürü "Aydın" kelimesinin tercih edilmesi kararı alınmıştır. Ayrıca Kulübün kuruluş amacı tüzükte,

"Fertler ve topluluklar arasında karşılıklı sevgi ve saygı duygularının uyanmasını, üyelerinin okuma zevki ve kültürlerinin geliştirilmesini, boş vakitlerinin ilmî, edebî, tarihî sohbet vesair hususlarla değerlendirilmesini, her türlü zararlı düşünce ve meşguliyetlerden kaçınılmasını, feragat, vatanseverlik duyguları ile karşılıklı dayanışmalarını temin etmektir"

şekilde belirtilmiştir. Kulüp bu amacını gerçekleştirmek için, konferanslar ve sohbetler düzenleyecek, kitap broşür ve mecmua çıkaracaktı. Ayrıca aynı amaca hizmet eden teşekküllerle de maddi ve manevi temaslar kurulacak ve karşılıklı yardımlaşmalar sağlanacaktı (Darendelioğlu, 1968: 335).

Aydınlar Kulübü, Beyazıd'da, Karaağaç İşhanı'nın üst katında toplanmıştır. Kurucuları arasında Süleyman Yalçın, Dr. Asım Taşer, Faruk Kadri Timurtaş, Dr. Ayhan Songar, İsmail Dayı, Kemal Erbakan ve Mahmut Ayla bulunmaktadır. Kulübün başkanlığını Süleyman Yalçın, Genel Sekreterliğini ise İsmail Dayı yapmıştır (Süleyman Yalçın, Kişisel Görüşme, 2010; Murat, 2008: 326). 1965 yılında Süleyman Yalçın'ın ABD'ye, İsmail Dayı'nın da askerlik görevine gitmesi sebebiyle başkanlığa Prof. Dr. Sabahattin Zaim, Genel Sekreterliğe ise Dr. Asım Taşer getirilmiştir (Darendelioğlu, 1968: 336).

Aydınlar Kulübü, dört yıllık hizmet süresi boyunca Prof. Dr. Ali Fuad Başgil, Prof. Dr. Mümtaz Turhan, Prof. Dr. Osman Turan, Nihat Sami Banarlı, Arif Nihat Asya, Necip Fazıl Kısakürek, Nureddin Topçu, Nihal Atsız, İsmail Hami Danişmend, Tarık Buğra, Hasan Basri Çantay, Şemseddin Yeşil ve Said Çekmegil gibi sağ görüşü paylaşmakla birlikte arada farklılıklar olan ve normal hayatta bir araya gel(e)meyecek önemli isimlerin görüş ve düşüncelerini yansıttığı bir teşkilat olmuştur. Ayrıca çeşitli fakültelerde okuyan gençler de bu aydınları tanıma ve burada tartışma imkânı bulmuşlardır (Yalçın, 1992: 19-20).

1970 öncesinde yaşanan karışıklıklar özellikle üniversitelerde yaşanan karmaşa, milliyetçi muhafazakâr aydınların önemli seminer ve kurultaylarda bir araya gelmelerini ve fikir alışverişinde bulunmalarını sağlamıştır. Bu çerçevede 10-12 Şubat 1967'de Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) Milliyetçiler I. Büyük Kurultayı'nı düzenlemiştir. Toplantı başkanı Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu ve yardımcıları Doç. Dr. Saffet Solak olan bu kurultayın hazırlık çalışmalarını, MTTB ve 48. dönem Kongre Divanı Başkanı Niyazi Özdemir, Nevzat Kösoğlu, Dursun Ali Çemberci ve Kültür Ocağı idarecileri yürütmüşlerdir. Çeşitli tebliğlerin sunulduğu Kurultay'ın neticesinde bir icra kurulu oluşturulmuş ve bu kurula Prof. Dr. Sabahaddin Zaim, Rasim Cinisli, Dr. Enver Esenkova, Tarık Buğra ve Avukat Fazlı Akkaya seçilmişlerdir.

Yine bu dönemde birçok sağ örgüt de toplantılar düzenlemiştir. Örneğin Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği (TKMD) 28 Ağustos 1967'de İzmir'de Milli Ahlâk ve Kültür Semineri ve 17 Mart 1968'de Eskişehir'de Birinci Milliyetçiler Kurultayı adıyla bir toplantı yapmıştır. Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nun başkanlığındaki Türkiye Mu-

allimler Birliği tarafından da, İstanbul'da 27-28 Nisan 1968 tarihlerinde Dil Kurultayı düzenlenmiştir. Yine MTTB tarafından 23 Mart 1968'de Bursa'da Milliyetçi Teşekküller İstişare Kurultayı Tertip Komitesi toplantısı yapılmıştır. Milliyetçi Öğretmenler Konfederasyonu da 14 Mayıs 1968'de Ankara'da Milliyetçi Öğretmenler Kurultayı'nı toplamıştır. Son olarak ise 10-11 Mayıs 1969 tarihleri arasında düzenlenen Milliyetçiler İlmî Semineri'nde⁵ Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Fazlı Akaya, H. Cengiz Alpay, Nihat Sami Banarlı, A. Aydın Bolak, N. Nihat Bozkurt, Rasim Cinisli, Altan Deliorman, Doç. Dr. Muharrem Ergin, Metin Eriş, Ahmet Kabaklı, Dr. Mustafa Kafalı, İsmail Kahraman, Doç. Dr. Halûk Karamağralı, Prof. Dr. Selçuk Özçelik, Ekrem Özer, Prof. Dr. Faruk Yurttaş, Osman Yamuk ve Prof. Dr. Sabahattin Zaim gibi dönemin önemli sağ görüşlü aydınları bir araya gelmişlerdir.

İbrahim Kafesoğlu açış konuşmasında, milliyetçiliğin biri duygu diğeri ise fikir olmak üzere iki safhası olduğunu ifade etmiştir. Fikirden milliyetçiliğin son yüzyıllardaki siyasi ve iktisadi meselelerin eseri olduğunu, özellikle Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan Nation (millet) anlayışının ardından gelişen fikir milliyetçiliğinin "Natioanalisme" adı altında özel bir önem kazandığını belirtmiştir. Ancak gittikçe milletlerin gelişmesinde yol gösterici konuma gelen milliyetçilik düşüncesini henüz ilmî manada tartışmayan milletlerin, milliyetçiliğin manevi inşa ve kültür boyutlarını aşarak, kendilerini imtiyazlı millet vahmine kaptırarak yeryüzüne hükmetme hayallerine dayalı bir ideoloji haline dönüştürmeye çalıştıklarını vurgulamıştır. Neticede ise bu durum I. ve II. Dünya savaşlarının yaşanmasına neden olmuştur. Bu nedenle artık, Batılı bu tip bir milliyetçilik anlayışından bahsetmemektedir. Kafesoğlu'na göre, Türk Milliyetçiliği her yerde huzurun sağlanmasına yardım eden, asla istismar yoluna sapmayan, Türk bayrağı altındaki her çeşit kütleyi muhafaza etmeye çalışan, himayeci ve dört bin yıllık bir geçmişe sahip olan bir karakter taşımaktadır (1969b: 17-19). Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Kafesoğlu Türk Milliyetçiliğini Batılı milliyetçilik anlayışından ayırmakta ve ırki temellere dayanmadığını vurgulamaktadır.

⁵ Kafesoğlu katılımcılara yazdığı davet mektubunda ve açılış konuşmasında her ne kadar bu toplantının adını Milliyetçiler İlmî Semineri olarak nitelendirse ve II. Büyük Milliyetçiler Kurultayı'na hazırlık maksadıyla düzenlendiğini belirtse de (1969a: 12; 1969b: 17) daha sonra bu seminer II. Büyük Milliyetçiler İlmî Semineri olarak nitelendirilecektir.

Ekonomik, siyasal ve toplumsal olarak milliyetçiliğin ele alındığı bu seminerde ayrıca Türk Milliyetçiliğinin İslamiyet ile ilişkisine de değinilmiş ve Müslümanlığın Türk milliyetçiliğinin vazgeçilmez bir unsuru haline geldiği belirtilmiştir. “Kişinin önce Müslümanlığı mı yoksa Türklüğü mü önce gelir?” sorusuna gelince ise, bu iki vasfın bir tek bünyenin birbirinden ayrılmaz unsurlarını teşkil ettiği ifade edilmiştir. Ayrıca sonraki yıllarda Aydınlar Ocağı tarafından düzenlenen ilmi seminerlerde de vurgulanan din eğitiminin de bu seminerde vurgulandığı, çocukların, aydınların, halkın ve din adamlarının yeterli din eğitimine sahip olmadıklarının belirtildiği görülmektedir. Örneğin Tanyu (1969: 189-198), tarafından din adamı yetiştirecek okulların açılması, bu din adamlarının halkı milli ve dini konularda eğitmesi, ilk ve ortaokullarda da dini bilgilerin kuru nazari bilgilerle değil de din sevgisini uyandıracak şekilde verilmesi önerilmiştir.

Metin Eriş (Kişisel Görüşme, 2010) bu Kurultay sonrasında sağ görüşlü aydınların birleşmesini,

“1969 kurultayında Milliyetçi, muhafazakâr kadroların bir üst kuruluş altında birleşmeleri” kararı kesinleşti denilebilir. Yani bir altyapı oluşturulması, bir dernek kurulması konusundaki irade tahakkuk etti. 1969’daki Kurultayın çeşitli komisyon çalışmalarıyla bir öncekinden daha ilmi olduğunu da söylemek noktasındayım. Olayların gelişmesi içersinde şu prensibe varıldı; öyle bir dernek kuralım ki veya öyle bir sivil toplum örgütü kuralım ki bu sivil toplum örgütü içersinde o günlerin siyasi platformunda kimler varsa bulunsunlar. Meselâ bugünkü MHP’nin atası olan Milliyetçi Çalışma Partisi MÇP’den arkadaşlarımız veya ona gönül veren arkadaşlarımız; Milli Selâmet Partisi var, ona gönül veren arkadaşlarımız var onlar da olsunlar; Adalet Partisi var, ona gönül veren arkadaşlarımız da olsunlar ama bu bir fikir ocağı olsun, bu bir siyasi kadrolaşma hareketi olmasın! Ne yapacağız? O zaman öyle bir kurul kuralım ki bu kurulun içersinde bu dostlarımız oldukları gibi yönetim kurulunda da temsil edilsinler.”

sözleri ile özetlemektedir.

Yalçın da daha sonraki yıllarda, 1960 askeri darbesi sonrasında, özellikle üniversitelerde gençlik olayları şeklinde aşırı sol fikir akımlarının

şiddet uygulamaya başladıklarını ve bu davranışların bazı ilim adamları ve siyasilerce desteklendiğini belirtmiştir. Ona göre (1988: 4),

“Türkün her türlü kök değerlerini karşısına alan solun bu azgınlığı, bu değerlere sahip bir grup Türk aydını, pek tabii olarak İstanbul Üniversitesi’ndekilerini bir araya gelme, kendi inançlarını müdafaa etme ihtiyacına sevketti. Bu ihtiyaç şahısları aşan, fakat tek tek her Türk ferdinden başlayarak millet, vatan ve devlet üçlüsünden, bunları meydana getiren tarih bütünlüğümüze uzanan bir şuur ve inançtan geliyordu. Bu düşünceler, Türk aydını olmanın idrakinden taşan bir mes’uliyet duygusu ile birçok ilim ve fikir adamını bir araya gelmeye zorluyordu.”

Bu toplantılar sonucunda Prof. Dr. Mümtaz Turhan, Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Doç. Dr. Nureddin Topçu, Nihad Sami Banarlı ve birçok farklı meslek ve meşreb sahibi Türk aydını “Varlığı tehlikeye düşen Türk’ün cesur bir hamle ve imanla bir harekete ihtiyacı vardır” sözünden hareket ederek yeni bir teşkilatlanmaya ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir (Yalçın, 1992: 20).

I.ve II. Milliyetçiler Kurultayları’nda sağ görüşlü aydınların dile getirdikleri gibi Aydınlar Kulübü’nün kuruluşundan sonra dört yıl içinde faaliyetlerini azaltması milliyetçi muhafazakâr aydınların yeni arayışlara girmelerine neden olmuştur.

AYDINLAR OCAĞI’NIN KURULUŞU

Nihat Sami Banarlı, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, İbrahim Kafesoğlu, Muharrem Ergin, Ahmet Kabaklı, Süleyman Yalçın, Ayhan Songar, Salih Tuğ, Altan Deliorman gibi dönemin önemli milliyetçi muhafazakâr isimleri tarafından 14 Mayıs 1970 tarihinde Aydınlar Ocağı kurulmuştur. Aydınlar Ocağı’nın ilk Genel Sekreteri Metin Eriş, Aydınlar Ocağı’nın kuruluş tarihinin 14 Mayıs 1970 olduğunu önemle vurgulamaktadır. Kendisinin ifadesine göre, “14 Mayıs tarihi aslında bir tesadüf değil bilinçli bir tercihtir” (Kişisel Görüşme, 2010). Çünkü 14 Mayıs 1950 genel seçimleri bir kırılma noktasıdır.

Hatta Rauf Tamer’in ifade ettiği üzere (1982), “14 Mayıs, bir bayraktır, ışıktır, doktrindir... Milli iradenin doğum günüdür”. Kısacası seçimlerden siyasal anlamda Demokrat Parti (DP) başarılı çıksa da bu tarih aynı zamanda Türkiye’deki milliyetçi muhafazakâr aydınların da

kendilerini ifade etmelerine zemin oluşturmuştur. Yine aynı şekilde 27 Mayıs bu aydınlar tarafından “bir çöküntü” (Yalçın, Kişisel Görüşme, 2010) “bir yara” (Eriş, Kişisel Görüşme, 2010) olarak nitelendirilmektedir. Bu çöküntüden kurtulmak için de sağ görüşlü aydınlar, ilmi ve içtimai konularda tartışıp, konuşabilecekleri ve icra makamlarını etkileyebilecekleri mekanizmalar üretme yolunu seçmişlerdir ve Aydınlar Ocağı’nın da bu amaca hizmet ettiği söylenebilir.

Eriş (Kişisel Görüşme, 2010) Aydınlar Ocağı’nın kuruluşunun Hilton Oteli’nde yapılan bir toplantı neticesinde olduğunu belirtmiştir. Ocak’ın isminin “Türk Aydınlar Ocağı” olması kararlaştırılmıştır. Ancak “Türk” tabirinin kullanılması Bakanlar Kurulu kararına bağlı olduğu için bu karardan vazgeçilmiştir. Ocak’ın ilk genel başkanı olarak İbrahim Kafesoğlu seçilmiştir. Kuruluş hedefi olarak da, o güne kadar kurulan milli teşekküller gibi çok amatörce yönetilmemesi, icrai organın vermiş olduğu kararların tahkikatçısı olacak veya takipçisi olacak bir genel müdür atanması, gereği kadar profesyonel eleman çalıştırılması, yazışmaların muntazam tutulması ve bütün değerlendirmelerin de muntazaman yapılacak olan yönetim kurulları kararlarıyla yapılması belirlenmiştir⁶.

Aydınlar Ocağı’nın kurumsal yapısını 1970 yılında hazırlanan kuruluş tüzüğüne ve 2005 yılında yürürlüğe giren Dernekler Yasası’na uygun olarak yeniden hazırlanan ana tüzüğe göre incelemek mümkündür. Her iki tüzüğün (1970 ve 2005)⁷ ilk maddesinde Aydınlar Ocağı’nın, İs-

⁶ Eriş kendisiyle yapılan görüşmede Ocak’ın faaliyetlerini yürütebilmesi ve Çağaoğlu’nda Çatalçeşme Sokak’ta, konferans ve toplantılar yapılabilmesi için çok geniş bir salonu olan üç katlı bir bina kiralandığını belirtmiştir. Bu binada bir de lokal hazırladıklarını ancak lokal işinin tutmadığını ifade etmiştir. “Lokali bir başka şekilde daha düşünüyorduk; diyorduk ki Aydınlar Ocağı bir nüvedir, bu nüvenin etrafında başka halkalar da olacaktır. Yani üye olmamakla beraber fikri bağımlılık fikri hareket içerisinde bizimle beraber düşünen insanlarımız mutlaka olacaktır ve onlarla beraber bu lokalden istifade edilecektir. Nasıl istifade edeceğiz? Burası cumartesi Pazar günü konferans olmadığı günler veya akşam saatlerinde gelip kitapların okunacağı, çay kahve içileceği hatta yemeklerin beraber yeneceği, ailelerin beraber olacağı, bu beraberlikler içerisinde çocuklarımızın beraber yaşayacakları birbirini tanıyacakları bir muhit olsun. Maalesef bu ikinci fasıl tutmadı. Yani bir arada olalım bir arada yaşayalım, ailelerimizle beraber olalım, bir araya gelelim çay kahve içelim yemek yiyelim falan.. ki o şekilde organize etmiştik yani bir mutfak falan da kurmuştuk orada. Bu tahakkuk etmedi, acıdır, neden? Bilemiyorum. Yani böyle çok daha sosyal olma vasfında belki değildik hiç birimiz, olabilir yani böyle de değerlendirmek mümkün. Ve yahu endişelerimiz vardı o da olabilir. Çünkü endişelerimiz vardı derken hemen şöyle söyleyeyim Çatalçeşme Sokakta iki veya üç defa sol örgütlerin taarruzuna uğradı Aydınlar Ocağı, sis bombaları atıldı içeriye filan falan birtakım şeyler oldu.” sözleriyle de dönemin koşullarını özetlemiştir (2010).

⁷ Aydınlar Ocağı’nın tüzüğü, 2005 yılında çıkarılan Dernekler Kanunu’na göre yeniden

tanbul'da kurulmuş olan bir dernek olduğu vurgulanmıştır. İlk uygulamada prensip kararı olarak Aydınlar Ocağı'nın şube ya da temsilcilik açmasına Milliyetçiler Derneği'nin Malatya'da Dernek üyesi Hüseyin Üzmez tarafından gazeteci Ahmet Emin Yalman'a suikast düzenlemesi nedeniyle kapatılması üzerine temkinli yaklaşmıştır.

Aydınlar Ocağı, "...milli kültür ve şuuru geliştirmek suretiyle **Türk Milliyetçiliği** fikrini yaymak, milli bünyemizi sarsan fikir buhranı ve mefhumlar anarşisi ile mücadele ederek milli varlığımızı meydana getiren unsurları yaşatıp kuvvetlendirmek..." amacıyla kurulmuştur (md 2). Bu amacı gerçekleştirmek için ise,

Milli ve manevi değerleri yıkıcı ve bozucu akımlara karşı, Türk ahlak ve geleneklerini, Türk dilini ve sanatını müdafaa etmek; memleket meselelerine ve milli davalara Türk Milliyetçiliği açısından bakarak milli menfaatlere en uygun çözüm yollarını araştırıp bulmak ve yaymak; fikirde ve davranışta milli ideale bağlı nesiller yetiştirmeye çalışmak; üyeleri ile amaca uygun şahıslar ve kuruluşlar arasında sosyal dayanışma kurmak konularında faaliyet gösterecektir (Md 3).

Bu faaliyetleri gerçekleştirmek için ise,

konferanslar, seminerler, açık oturumlar ve benzeri faaliyetler yapmak ve bunları temin için lokal açmak; konserler ve temsiller verdirmek, sergiler açmak ve bunlara benzer sanat ve kültür faaliyetlerinde bulunmak; ilmi çalışmalar ve araştırmalar yapmak, yaptırmak ve bu gibi çalışmalara yardım etmek; neşriyat ve dağıtım yapmak; kabiliyetli gençlerin yetişmesini temin için muhtelif fonlar, vakıflar ve tesisler kurmak çalışma biçimlerini uygulamaktadır (Md. 4).

Aydınlar Ocağı'nın, temelinde Türk İslam düşüncesi bulunan toplum tasavvurunun ana hareket noktasını da milli kültür oluşturmaktır. Ocak üyelerinin özellikle devleti milli kültürün korunması noktasında önemsedikleri görülmektedir. Tuğ, (Kişisel Görüşme, 2010), *bizim anladığımız manada milliyetçilik kültür milliyetçiliğidir. Her milletin kendine has kültürü vardır. Bu kültür dayanaklarıyla kendi sanatını kurar, istikbalini tayin ve tespit etmeye çalışır*" sözleri ile aslında Ocak'ın milli kültüre yüklediği anlamı vurgulamaktadır. İçinde Türklükle harmanlanmış İslam vurgusu bulu-

hazırlanmıştır. Bu durum metinde karışıklığa sebep olacağından eski tüzük (1970) yeni tüzük (2005) olarak gösterilecektir.

nan milli kültür politikası, Aydınlar Ocağı'nın 1970'lerde kuruluşundan, 1980'lerde siyasal süreçte etkili olmaya başlamasından itibaren kendini siyasal ve toplumsal hayatta oldukça fazla hissettirmiştir.

Güngör de, Türk milliyetçiliğinin, Batıdaki örneklerinden farklı olarak ırki temeller üzerine kurulu olmadığını bilakis, milli kültürü bir medeniyet kaynağı haline getirmek ve toplumun olumsuz yönde değişmesini önlemek amacıyla oluşturulan bir hareket olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre, dünyada çeşitli milli kültürler vardır ve bu çeşitlilik ve zenginlik dünya medeniyetinin gelişmesini teşvik eder (2004: 98-100). Kısacası Güngör, Türk milliyetçiliğinin temel unsurunun Türk kültürünün korunması ve geliştirilmesi olduğunu vurgulamaktadır.

Süleyman Yalçın'a göre kültür, "farklı vatan coğrafyasında, müşterek tarih içinde, dil, din, estetik duygu zemininde oluşarak gelişen ve nesilden nesile intikal eden bir topluma has olan hayat tarzıdır" (1992: 10). Aynı zamanda Yalçın, Mustafa Kemal'in 1936'da yaptığı ve "Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür. Kültür; okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden mana çıkarmak, ders almak, düşünmek, zekayı terbiye etmektir" ifadelerini kullandığı kültür tanımına karşı çıkmaktadır. Yalçın'a göre, bu tanım Türk kültür değerleri hakkında gerekli bilgiyi vermemektedir (1992:14).

Nevzat Yalçıntaş, Aydınlar Ocağı'nın "Milli Kültür Politikası'ndaki Yanlışlar" (1992: 5), başlıklı çalışmasının önsözünde

"Devletin görevi, milli kültürün korunması, geliştirilmesi için tedbirler almak ve uygulamaktır. Yeni kültürü zorla benimsetmek ve bunu toplumun örf ve adetlerine ahlak anlayışına, dil ve inançlarına rağmen uygulayabilmek mümkün olsaydı bir zamanlar süper bir güç olan Sovyetler dağılmazdı."

ifadelerini kullanmaktadır. Burada kullanılan milli kültür kavramının Türk İslam kültürü ile aynı anlama geldiği unutulmamalıdır. Devlete de milli kültürü korumak ve geliştirmek görevinin verildiği görülmektedir. Erkal ise, bir kültür dairesine, bir derneğe girer gibi iradi olarak girilmediğini ve ondan istenildiği zaman çıkılmadığını, bazı insanların istese de istemese de aslında Türk-İslam kültürünün mensup-

ları olduğunu belirtmektedir. Bu mensup olmanın genellikle irade dışı davranışlarla kendini dışı vurduğunu belirtmektedir (1992: 44).

1983-1986 yılları arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1986-1987 yılları arasında da Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yapan ve aynı zamanda Aydınlar Ocağı'nın üyesi olan Mükerrerem Taşcıoğlu da "*Memleketin ekonomik meselelerinin halledilmesi gerek şarttır, ama yeter şart değildir... Ekonomisi, hayat standardı düzgün bir ülkenin kültürden hele milli kültürden nasipleri yok ise veya az ise uzun ömürlü olmadıkları tarihte görülmektedir.*" diyerek, kültür politikasının ekonomi politikasından önce gelmesi gerektiğinin altını çizmiştir (1984: 33).

Erkal'a göre de, her devletin iktisadi politikaları olduğu gibi kültür politikasının da olması gerekmektedir. Kültür politikası, metodlu maksatlı bir amaç tayini, önceliklerin belirlenmesi, şuurlu ve planlı işlerin bütünü kapsayan faaliyetler dizisidir ve amaç devlet tarafından ortak değerlerin tayin edilmesi veya planlanması değil tam tersi, toplumdaki ortak değerlerin ve kabullerin korunarak geliştirilmesidir⁸. Ayrıca Türk kültürü yerine Anadolu kültürü tabirinin kullanılmasına karşı çıkmaktadır. Çünkü tabii çevre kültürü etkileyen faktörlerden sadece birisidir. Yaşama tarzı eğer hâkim kültür özellikleri taşıyorsa, damgasını vurarak coğrafyayı vatanlaştırmaktadır. Aynı şekilde kültür teması sonucunda hâkim kültür özelliği gösteremiyorsa, o coğrafyada mevcut kültürün alıcısı durumuna girerek eriyebilmektedir. Türk kültürünün örneklerini Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerinde, Anadolu'da, Balkanlar'da ve Rumeli'de hala canlılığını korumuş bir şekilde görmemiz de bu durumun bir yansımasıdır (1992: 44-46)

Kafesoğlu, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren kültür meselelerinin yeterince ciddiye alınmadığını belirtmektedir. Ona göre, Kültür Bakanlığı gibi önemli bir müessesenin bir kapanıp bir açılması, sonuçta da bir gezi, bir eğlenceli piknik konusu gibi kabul edilerek Turizm Bakanlığı'nın sonuna eklenmesi de bunun bir göstergesidir⁹ (1984: 61). 1970'lerin

⁸ Erkal bu durumu iki farklı örnek üzerinden desteklemektedir. Mesela Sovyetler Birliği'nin, 1917'den itibaren uygulamaya çalıştığı yeni bir kültür yaratma çabası yürümemiştir. Ama Almanya'nın birleşmesi, Berlin'in yeniden başkent yapılması, yeni yabancılar kanunu çıkarılarak yabancı kaynaklı nüfusun ikinci hatta üçüncü nesline sahip çıkılması, yine Almanya'nın Ukrayna ile pazarlık yaparak Kırım'a Alman kökenlileri yerleştirme faaliyetleri yapması birer kültür politikasının sonucudur (1992: 45).

⁹ Ülkemizde Kültür Bakanlığı 1975 yılında kurulmuştur. 1957-1963 yılları arasında Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı, 1963-1981 yılları arasında ise Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bu-

sonlarında Türk-İslam Sentezi düşüncesi sağ siyasette, Milli Selamet Partisi'nde (MSP) hatta Türkeş'in Milliyetçi Hareket Partisi'nde (MHP) hayli tutulmuştur. 1983'ten sonra ise Özal'ın Anavatan Partisi'nde (ANAP) rehber bir ilke haline gelmişti; ancak bu ideoloji orada, Batı'ya yetişmek (ya da Özal'ın deyimiyle "çağ atlamak") için teknolojik yenilik yapma konusundaki güçlü inançla birleştirilmiştir (Zürcher, 2000: 420).

AYDINLAR OCAĞI'NIN TÜRK SİYASAL HAYATINA ETKİLERİ

Aydınlar Ocağı, 1970 yılında kurulduğunda daha çok toplantılar düzenlemek, yayınlar yapmak gibi kuruluş amacına uygun faaliyetlerde bulunmuştur. Hiçbir partinin programında, Türk İslam Sentezi düşüncesine isim olarak yer verilmezken, bu hiçbir partiye mal edilemeyeşinden olsa gerek, Türk İslam Sentezi düşüncesi, mevcut ve gelecekte kurulacak olan tüm sağ partilerin ideolojik repertuarında yer almıştır (Ç. Dursun, 2002: 73). Milliyetçi, Muhafazakâr, İslamcı kısacası sağ görüşe sahip siyasal partilerin tümü bu düşünceyi desteklemişlerdir.

Aydınlar Ocağı'nın ilk siyasi ilişkileri, 12 Mart sonrası 14 kişilik bir heyetle dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ı biri Çankaya'da diğeri Florya'da ziyarete gitmeleri ile başlatılabilir. Eriş (Kişisel Görüşme, 2010), Ocak'ın yönetim kurulu üyeleri ve fikir adamlarından oluşan heyetin, Sunay'a "*Türkiye'nin milli meseleleri bunlardır, olması gerekenler bunlardır, yanlış zeminde at koşturulmaktadır*" noktasında adeta deklarasyon verdiğini, Cevdet Sunay'ın da "*Neredesiniz sizler?*" ve "*neden bu fikirlerinizi açıklamıyorsunuz?*", "*ilk defa duyduğum şeyler değil ama bunu siz kamuoyuna duyurmak mecburiyetindediniz*" dediğini ifade etmektedir.

14 Ekim 1973 genel seçimlerinden 12 Eylül 1980'e kadar devam eden süreç Türk siyasi hayatı bakımından oldukça hareketli geçmiştir. Bu dönemde Türk siyasi hayatının ana profilinin solda yükseliş ve sağda bölünme olarak kendini gösterdiği söylenebilir. 1970'li yılların ortalarında solda 1974 yılında Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP), 1975 yılında Türkiye İşçi Partisi (TİP), 1975 yılında Türkiye Emekçi Partisi (TEP), Vatan Partisi (VP), Türkiye İşçi Köylü Partisi (TİKP) ve 1977 yılında Sosyalist

lunmaktaydı. 1981 yılında Kültür ve Turizm Bakanlıkları birleştirilmiş, 1989-2003 yıllarında ise Kültür Bakanlığı ve Turizm Bakanlığı adı altında iki ayrı bakanlık kurulmuştur. 2003 yılında da Kültür ve Turizm Bakanlıkları tekrar birleştirilmiştir.

Parti/Sosyalist Devrimci Partisi (SDP) kurulsada hiçbir seçimde bir varlık gösterememişlerdir¹⁰ (Dursun, 2005: 46-47).

Bu dönemde 14 Ekim 1973 ve 5 Haziran 1977'de olmak üzere iki genel seçim yapılmıştır. Ancak 1973 genel seçimleri de 1977 genel seçimleri de kazananı olmayan seçimlerdir. 1973 genel seçimlerinden CHP %33,3 oy alarak Türkiye'nin en büyük partisi durumuna gelmesine rağmen tek başına hükümet kuracak sayıda sandalyeye ulaşamamıştır. Sonuçta da yetmişli yılların siyasal hayatına zayıf koalisyon hükümetleri damgasını vurmuş, bu dönemde toplam yedi hükümet kurulmuştur (Dursun, 2005: 14-30).

Bunlardan ilki, 28 Ocak 1974-17 Kasım 1974 tarihleri arasında kurulan Bülent Ecevit hükümetidir; ikincisi 17 Kasım 1974-31 Mart 1975 tarihleri arasında kurulan Sadi İrmak hükümeti; üçüncüsü 31 Mart 1975- 21 Haziran 1977 tarihleri arasında Süleyman Demirel'in başkanlığında kurulan I. Milliyetçi Cephe Hükümeti, dördüncüsü 21 Haziran 1977- 21 Temmuz 1977 tarihleri arasında kurulan II. Bülent Ecevit hükümeti; beşincisi 21 Temmuz 1977- 5 Ocak 1978 tarihleri arasında kurulan yine Süleyman Demirel'in başkanlığında kurulan II. Milliyetçi Cephe Hükümeti; altıncısı 5 Ocak 1978- 12 Kasım 1979 tarihleri arasında kurulan III. Bülent Ecevit hükümeti; yedincisi ise 12 Kasım 1979- 12 Eylül 1980 tarihleri arasında Süleyman Demirel'in başkanlığında kurulan azınlık hükümetidir.

1973 genel seçimlerinden sonra Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, mecliste en çok oy alan CHP'nin lideri Bülent Ecevit'e parti kurma görevini vermiştir. Fakat tek başına hükümeti kuramayan Ecevit'in koalisyon çağrısına diğer partilerin cevap vermemesi ve Ecevit'in azınlık hükümeti kurma düşüncesinin de eleştirilmesi üzerine¹¹, Ecevit görevini iade etmiştir. Bunun üzerine Meclis'ten en çok sandalyesi olan

¹⁰ Yine bu dönemde İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği (İYÖKD), Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği (ADYÖD), Dev-Yol, Dev-Sol gibi gençlik örgütleri etkili olmuştur.

¹¹ Tercüman Gazetesi 23 Kasım 1973 tarihinde Azınlık hükümetine karşı olduğunu "Azınlık Hükümetine Hayır" başlıklı başyazıda, ana sayfada belirtmiştir. 1969 seçimlerinde parlamentoya 263 milletvekili ile giren AP'ye "Genel oyların %46'sını almıştır ve azınlığa düşmüştür şeklinde eleştiri yönelten CHP bugün nasıl olur da genel oyların %33,6 sını alarak bir azınlık hükümeti kurmak ister" şeklinde eleştiri yöneltmiştir. Yine bu yazıda Türkiye'de ilk defa 25 Aralık 1963 tarihinde Kıbrıs'ta Makarios'un Türklere uyguladığı katliam girişimi nedeniyle İsmet İnönü tarafından "harp hükümeti" görevi görecek olan bir azınlık hükümeti kurulduğu fakat olağanüstü koşulların ortadan kalkmasıyla hükümetin düştüğü belirtilmektedir. Yazıda ayrıca Cumhurbaşkanı'nun da bir azınlık hükümeti kurulmasını desteklemediği ifade edilmiştir.

Süleyman Demirel'e hükümet kurma görevi verilmiştir. Ancak onun da hükümet kuramaması neticesinde bu durum krize neden olmuştur (Tercüman Gazetesi, 23 Kasım 1973).

Aydınlar Ocağı'nın kurucu üyelerinden Ahmet Kabaklı'nın ve yine Aydınlar Ocağı üyesi olan Ergun Göze'nin Tercüman Gazetesi'ndeki yazıları Aydınlar Ocağı'nın bu dönemdeki öneri ve endişelerini belirtir niteliktedir. Dönemin en önemli gazetesi olarak ifade edilebilecek ve milliyetçi ve muhafazakâr bir çizgide bulunan Tercüman Gazetesi, sağda bir koalisyonun ülke menfaatleri açısından daha yararlı olacağı vurgusunu seçim sonuçlarının açıklanmasından hemen sonra ifade etmiştir. Ergun Göze, 20 Ekim 1973 tarihinde "Bir Koalisyonun Anatomisi" başlıklı yazısında CHP ve MSP koalisyonundan ziyade AP, DP, CGP ve MHP arasında aynı tabana istinat ettikleri için bir koalisyon hükümeti kurulmasını vurgulamıştır.

Ayrıca Ahmet Kabaklı da, 15 Kasım 1973'te "Birleşiniz Artık" başlıklı yazısında sağ partilerin birleşmesi gerektiğini vurgulamıştır. Aynı tarihte Göze de "Sağ Koalisyon, Sağsalim Koalisyon" başlıklı yazısında sağ koalisyonun önemini belirtmiştir. Ayrıca Kabaklı "Azınlık Hükümeti!" başlıklı yazısında hiçbir parti liderinin katılmayacağı MHP'yi de içine alan bir "MİLLÎ KOALİSYON" un kurulması gerektiğini belirtmiştir. Yine Kabaklı 3 Aralık 1973 tarihli ve "Milli Koalisyon" başlıklı yazısında seçim sonuçları açıklanınca "Millet bize muhalefet görevini verdi" sözünü söyleyip daha sonra koalisyon görüşmelerine sürekli olumsuz cevaplar veren Süleyman Demirel'i üstü kapalı bir şekilde eleştirmiştir. Özellikle 9 Aralık'ta yapılacak olan Mahalli Seçimlere hükümete girilmemesi gerektiğini ve "Ben muhalif kalmak istiyorum" demenin doğru olmadığını vurgulamıştır. Kabaklı bu nazik dönemde partilerden ziyade, memleketin ve milletin şahsında düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak sağ partiler bir türlü bir araya gelememiştir.

Ayrıca 4 Aralık 1973 tarihinde Tercüman Gazetesi tarafından, Aydınlar Ocağı üyesi Prof. Dr. Ahmet Kılıçbay, Prof. Dr. Faruk Timurtaş, Prof. Dr. Feridun Ergin, Prof. Dr. Hayri Domaniç, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Prof. Dr. İsmet Giritli, Prof. Dr. Muharrem Ergin, Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş ve Prof. Dr. Rüknettin Tözüm'ün katıldığı bir açık oturum düzenlenmiştir. Bu profesörler, hükümet bunalımı konusundaki görüşle-

rini bildirmiş ve her birinin uzmanlık alanı ile ilgili konularda siyasal, toplumsal ve hukuki açıklamalarda bulunmuşlardır. Örneğin, Kılıçbay, “hükümet olmayınca ekonomi de yoktur” sözleri ile Türk ekonomisinin düzenli ve istikrarlı bir hükümetin varlığına ve iyi bir iktisat politikasına ihtiyaç duyduğuna dikkat çekmiştir. Timurtaş ise, hükümetlerin istikrarsız olması nedeniyle eğitim sahasında da ciddi buhranların yaşandığını, “üniversiteye giriş”te, “mektupla öğretim”de ve “öğretmen okullarının durumlarında” ciddi sorunlar olduğunu belirtmiştir. Ergin, Giritli ve Domaniç, tek bir partinin çoğunluk sağlayarak iktidara gelmesini engelleyen seçim sisteminin değişmesini savunurlarken, Kafesoğlu ise milli karakterimize ters olduğu için 1961 Anayasası’nın değişmesi yönünde icra makamlarının faaliyete geçmesi gerektiğini belirtmiştir. Ergin’in de özellikle milli kültür üzerinde durduğu görülmüştür. Ona göre “milli kültür buhranı Türkiye’de bir şahsiyet buhranını da ortaya çıkarmıştır.” Sonuç olarak ise hepsi, yaklaşık %60’la çoğunluğa sahip sağ cephede liderler arasında bir birleşme olması ve milliyetçi bir koalisyon kurulması noktasında hem fikir olduklarını beyan etmişlerdir.

Korutürk de yaklaşık iki aydır bir hükümetin kurulamaması ve Mahalli İdareler Genel Seçimlerine 4 gün gibi kısa bir zaman kalması üzerine partileri koalisyonla çağırmıştır. Korutürk, “Ya AP-CHP koalisyonu ya Milli Koalisyon kurulmalıdır” şeklinde açıklama yapmış ve bütün partilerden bir hafta içinde yazılı açıklama beklediğini beyan etmiştir (Tercüman, 5 Aralık 1973). Korutürk’ün bu beyanı partiler tarafından da (Tercüman, 6 Aralık 1973), Türk-İş gibi sivil toplum örgütlerinden de destek bulmuştur (Tercüman, 7 Aralık, 1973). Yine 8 Ocak 1974 tarihine kadar hala bir sonuç elde edilememesi üzerine Tercüman Gazetesi’nde, “A.P.’nin Tarihi Sorumluluğu” başlıklı bir başyazı yayınlanmış ve ekonomik ve sosyal konular ile güvenlik konularında memleketin geleceğinin temini için en kısa zamanda bir hükümetin kurulmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Ancak ne CHP ile AP arasında ne de meclisteki sağ partiler arasında bir koalisyon hükümeti kurulabilmiştir. Bu süre zarfında CHP ile MSP arasında devam eden görüşmeler olumlu sonuç vermiş ve 25 Ocak 1974 tarihinde imzalanan protokolle Ecevit’in Başkanlığında CHP-MSP koalisyon hükümeti kurulmuş; fakat o da 8 ay kadar kısa bir süre sonunda

18 Eylül 1974'te Ecevit'in erken seçim umuduyla istifa etmesi neticesinde son bulmuştur (Dursun, 2005: 30-34).

Bu istifanın ardından oluşan yeni hükümet bunalımı nedeniyle, Prof. Dr. Muharrem Ergin, Prof. Dr. Sabahattin Zaim, Prof. Dr. Nevzat Yalçın, Prof. Dr. Süleyman Yalçın, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Prof. Dr. Oktay Aslanapa, Prof. Dr. Mustafa Köseoğlu, Prof. Dr. Hayri Domaniç, Prof. Dr. Selçuk Özçelik, Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, Prof. Dr. Ali Uras, Prof. Dr. Nuri Muğan, Prof. Dr. Faruk Timurtaş, Prof. Dr. Cevat Babuna'nın yer aldığı 14 profesörden oluşan bir grup, CHP dışında kalan beş milliyetçi partinin birleşmesi için 11 Kasım 1974 tarihli Ortadoğu Gazetesi'nde bir bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiriye demokrasinin memleketin çoğunluğu tarafından yönetilmesi demek olduğu, halkın da 14 Ekim 1973 genel seçimlerinde % 67 gibi bir oy oranı ile tercihi milliyetçi cepheden yana kullandığı bu nedenle bu milliyetçi cephe tarafından idare edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Böyle bir oluşum dışındaki alternatiflerin aslında milli iradeye ters düştüğü, bu nedenle de son bir yılda geçen hükümetli ya da hükümeteşiz dönemlerde Türkiye'nin iktisadi, sosyal ve siyasal olarak zor günler geçirdiği, bu durumun devamı neticesinde ülkeyi daha ağır koşulların beklediği ifade edilmiştir. Bu noktada milliyetçi partilerin artık muhalefette kalmamaları, bizzat iktidara gelip yönetimi devralmaları gerektiği belirtilmiştir (Ortadoğu Gazetesi, 11 Kasım 1973).

B. Ecevit'in istifası neticesinde mecliste partiler arasında bir koalisyon kurulamaması nedeniyle Cumhurbaşkanı Kontenjan Senatörlerinden Sadi Irmak'a bu görevi vermiştir. S. Irmak da 17 Kasım 1974'te teknokrat ve memurlardan oluşan bir hükümet kurmuş; ancak mecliste yapılan güven oylamasında sadece 17 oy alabilmiştir. Bunun üzerine Irmak istifasını Cumhurbaşkanı'na sunsa da yeni bir hükümetin kurulacağı 31 Mart 1975 tarihine kadar müstafi bir hükümet olarak görev yapmıştır (Dursun, 2005: 35). Görüldüğü üzere, mecliste temsil hakkı elde eden sağ partilerin, CHP'nin kendi başına hükümet kuramamasını lehlerine çevirememesi hem siyasal çekişmelerin yaşanmasına hem de ülkenin yönetilememesine neden olmuştur.

Bu noktada Aydınlar Ocağı, sağ partileri bir araya getirmek için kulis yapmak üzere Ankara'ya bir heyet göndermiştir. Ancak Aydınlar Oca-

ğının işi kolay olmamıştır. Çünkü bir yanda seçimlerden sonra “millet bize muhalefet görevini verdi” diyen Süleyman Demirel diğer yanda ise Demirel’e karşı husumet besleyen Demokratik Parti (DP) lideri Ferruh Bozbeyli bulunmaktaydı (Metin Eriş, Kişisel Görüşme, 2010).

Ayrıca Süleyman Demirel, Necmettin Erbakan, Alpaslan Türkeş ve Turan Feyzioğlu Aydınlar Ocağı tarafından seri konferanslara çağrılmış ve mevcut sıkıntının nasıl çözülebileceği ile ilgili tahlillerde bulunulmuştur. Bu isimler, bir araya gelme ve güç birliği yapma konusunda baskı altına alınmıştır (Murat, 2008: 308-309).

Bu süreçte DP sağ kesimden gelen baskılara ve eleştirilere dayanamayarak bölünme tehlikesiyle karşı karşıya gelmiş, Celal Bayar’ın da Bozbeyli’den desteğini çekmesiyle birlikte Saadettin Bilgiç ve sekiz arkadaşı partiden istifa etmiştir. Neticede ise 31 Mart 1975’te AP, MSP, MHP ve CGP’nin de bir araya gelmesiyle Süleyman Demirel’in başkanlığında Milliyetçi Cephe hükümeti kurulmuştur.

Nevzat Yalçıntaş (Kişisel Görüşme, 2010), Milliyetçi Cephe hükümetlerinin güvenoyu alma sürecinde yaşananları,

...artık iş güvenoyu isteyecek boyuta gelmişti. Biz de heyetçe kalktık gittik Ankara’ya meclise gidip takip edelim düşüncesiyle, güvenoyu için temaslarda yapıyoruz. Şüphelendiğimiz, insanları ikna ediyoruz anlatıyoruz. Genellikle 10 kişi gitmişsek 8’i üniversite hocası. Elimizin altında gazete Ortadoğu Gazetesi var Tercüman Gazetesi falan. Oy verileceği zaman gittik. Oturup seyretmek için genel müdürlük meselesi, senato vardı. Senatonun başkanı da Tekin Arıburun Paşa. Bizi gördü, girin benim odaya dedi benim odada ekran var, televizyon dâhili televizyon, orda canlı yayın yapılıyor dedi. İşte hayır evet neyse, tek tek oy veriliyor. Urfa’ya geldi. Urfa’da evet denilince biz ayağa kalktık. İş bitti, ondan sonra bir iki Zonguldak falan eski vilayetler, onlar yoktu o zaman Zonguldak’ta bitiyordu. 67’de bitiyor, şimdi 81 oldu. Urfa evet diyince biz ayağa fırladık. Birbirimize sarıldık bitti. Sayılar geldi anons etti meclis başkanı, hükümet kuruldu memleket krizden kurtuldu. Süleyman Bey başbakan, onun yardımcısı koca reis Turan Feyzioğlu, Alparslan Türkeş. Biz Süleyman Bey’e gittik tabi başbakan oldu. En büyük parti zaten onunla asıl diyalogumuz oradan. Odaya gittik o da aşağıdaydı biraz son-

ra geldi. Karşıladi bizi ilk bana sarıldı. Hem öndeydim, hem de ilk işim onunla olmuştu. DSİ'de. Bir sarıldı vallahi her tarafı su gibiydi. Kolay değil. Sonra arkadaşına sarıldı. Sonra bana döndü dedi ki "Nevzat, bizi bırakmayın" dedi, sayın başbakanım emriniz olur. Bırakmayı iki manada söylüyor adam. Birisi, her an şey çıkarabilir bunlar gideceksin anlatacağın yapmayın etmeyin. Bu işi şöyle halledin falan diye. O manada ikincisi de, yani fikri ve idari manada..."

sözleri ile ifade etmektedir. Neticede I. Milli Cephe Hükümeti kurulmuştur. CGP lideri Turhan Feyzioğlu yükselen sola karşı milliyetçilerin bir cephe oluşturduklarını ileri sürmüş ve hükümetin isim babalığını yapmıştır. Eriş (Kişisel Görüşme, 2010), "Bu koalisyonda bizim arzumuz, açık ve net olarak söyleyeyim, o zaman Demokratik Parti adıyla kurulmuş olan Ferruh Bozbeyle başkanlığındaki partinin de koalisyona girmesi idi. Girseydi çok başarılı olurdu. Yani onlar da başarılı olabilirlerdi, koalisyon hükümetleri de başarılı olabilirlerdi." Sözleriyle her türlü çabayı göstermelerine rağmen yine de arzu ettikleri gibi tüm sağ partileri kapsayan bir koalisyon oluşturamadıklarını ifade etmiştir. Daha sonra kurulan diğer milli koalisyon hükümetlerini sıralandırmak bakımından bu hükümete "I. Milliyetçi Cephe Hükümeti" ismi verilmiştir. I. Milliyetçi Cephe Hükümeti ile Türk siyasal hayatında yaşanan önemli krizlerden birinin aşıldığı ve erken genel seçimlerin yapıldığı 5 Haziran 1977'ye kadar nispeten istikrar sağlandığı söylenebilir.

1975 yılına gelindiğinde kuruluşunun 5. yılında Ocak bünyesinde bir toplantı yapılmış ve dönemin siyasi liderleri olan Süleyman Demirel, Turan Feyzioğlu, Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş siyasi istikrar, Türkiye'nin iç ve dış güvenliği, dış politika, ekonomi ve iç güvenlik, sanayileşme meseleleri olmak üzere Türkiye'nin siyasi durumunu belirten birtakım konuşmalar yapmışlardır.

I. Milliyetçi Cephe hükümeti döneminde gündeme gelen en önemli gelişmelerden biri de 17 Mayıs 1975'te TRT Genel Müdürlüğü'nden İsmail Cem'in alınarak yerine Aydınlar Ocağı üyesi olan Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'ın atanmasıdır. İsmail Cem'in TRT Genel Müdürlüğü'nden alınmasının gündeme gelmesi 24 Şubat 1974'te Bülent Ecevit'in TRT'den halka seri zamların gerekçelerini anlatmak üzere bir konuşma yapması

ve bu konuşmada geçmiş yönetimleri ve AP'yi suçlayan ifadeler kullanmaları üzerine Demirel'in cevap verme hakkını kullanmak için TRT'ye başvurması üzerine ortaya çıkmıştır. Çünkü bu başvuru TRT nin "siyasi kurul"unda reddedilmiştir. Bu durum basında yankı bulmuş¹² ve Cem'in TRT Genel Müdürü seçildiğinde Fahri Korutürk tarafından kabulünde söylediği "TRT iktidarın borazanı olmayacaktır" sözü kendisine hatırlatılmıştır (Civaoğlu, 1974). Sonuç olarak ise, göreve 17 Mayıs 1975'te Nevzat Yalçıntaş atanmış ve 24 Kasım 1975 tarihine kadar bu görevini sürdürmüştür. Yalçıntaş'tan sonra ise 19 Ocak 1976'da görevi Ankara Aydınlar Ocağı başkanlığı yapan Prof. Dr. Şaban Karataş almış ve o da 27 Haziran 1977'ye kadar sürdürmüştür.

Ancak Milliyetçi Cephe hükümetinin sola karşı izlediği tutum ve CHP'nin seçimlerden en çok oy alan parti olmasına rağmen iktidar olmaması, ülkeyi erken seçimlere götürmek için kendi kurduğu hükümeti bozduğu halde bunu başaramaması, sol kesimlerde ciddi bir tepkisel refleks doğmasına neden olmuştur (Dursun, 2005: 36-38). Solda ve sağda yaşanan çekişme CHP'nin ve AP'nin oylarını artırmaları neticesini doğursa da genel seçimler sonucunda Türkiye yine koalisyon hükümetlerine mahkûm olmuştur. %41,4 ile en çok oy alan CHP'ye görev verilse de Ecevit hiçbir partiyi razı edememiş bir azınlık hükümeti kursa da güvenoyu alamamıştır. Böylece 21 Haziran 1977- 21 Temmuz 1977 tarihleri arasında kurulan II. Bülent Ecevit hükümeti güvenoyu alamadığından başarısız olmuştur.

Süleyman Demirel'e hükümet kurma yetkisi verilmesi neticesinde yine sağ partiler bir araya gelmiş ve 21 Temmuz 1977- 5 Ocak 1978 tarihleri arasında AP, MHP ve MSP'nin yer aldığı II. Milliyetçi Cephe hükümeti kurulmuş ve Süleyman Demirel beşinci kez başbakan olmuştur. Birbirine pamuk ipliği ile bağlı olan Cephe hükümeti 11 Aralık 1977 tarihinde yapılan mahalli idareler genel seçimlerinden elde edilen netice ile sarsılmıştır. Çünkü seçimlerden CHP %44, AP %39, MHP %7,1 ve MSP ise % 6,6 oranında oy almıştır. Görüldüğü üzere seçim sonuçlarına göre AP ile MHP'nin oyları artmış, MSP ise gerileme göstermiştir. Mevcut hükümetin MHP'ye ve muhalefette kalan CHP'ye yaradığının

¹² Ahmet Kabaklı da bu durumu Tercüman Gazetesi'nde, 7 Mart 1974 tarihinde "TRT ile Sohbet" başlıklı yazısında belirtmiştir.

anlaşılması üzerine AP içerisinde huzursuzluklar artmış AP'den 12 milletvekilinin¹³ istifası neticesinde hükümet Mecliste azınlığa düşmüştür. Bülent Ecevit'in hükümet aleyhine gensoru vermesi ve AP'den istifa eden milletvekillerinin CHP ile birlikte güvensizlik oyu vermesi üzerine hükümet düşmüştür (Dursun, 2005: 40-41).

Neticede 5 Ocak 1978'de CHP, DP ve CGP koalisyonuyla III. Bülent Ecevit hükümeti kurulmuş ve o da 12 Kasım 1979 tarihleri arasında faaliyet göstermiştir. III. Bülent Ecevit hükümeti dönemi siyasal ve toplumsal karışıklıkların da hızla artış gösterdiği bir dönem olmuştur. Devletin organlarında, Çorum, Sivas ve Kahramanmaraş gibi illerde ciddi güvenlik krizleri ve katliamlar yaşanmış, sağ ve sol diye başlayan kutuplaşma Alevi ve Sünni ayrımına doğru gitmiş ve akademisyenlere, gazetecilere, siyasetçilere ve sendikacılara suikastler düzenlenmiştir. Doğan Öz, Orhan Yavuz, Bedrettin Cömert, Bedrettin Karafakioğlu, Cavit Orhan Tütengil, Ümit Doğanay, Abdi İpekçi, eski Başbakan Nihat Erim, DİSK'in eski Genel Başkanı Kemal Türkler, Gün Sazak gibi önemli isimler düzenlenen suikastlerde hayatlarını kaybetmişlerdir. Neticede 13 ilde sıkıyönetim ilan edilmiştir (Dursun, 2005: 42-43). 14 Ekim 1979 tarihinde yapılan kısmi Cumhuriyet Senatosu ve boş bulunan beş milletvekilliği için yapılan ara seçimlerde CHP'nin hezimete uğraması neticesinde ise Ecevit istifa etmiştir.

1973-1980 arasında kurulan yedinci ve son hükümet ise 12 Kasım 1979 tarihinde Demirel'in MSP ve MHP'nin dışarıdan desteğini alarak kurduğu bir azınlık hükümeti olan VI. Süleyman Demirel hükümetidir. Koalisyon hükümetleri döneminde, Milli Güvenlik Kurulu vasıtasıyla siyaset üzerinde etkili olmaya çalışan ordunun, herhangi bir müdahalesi gözlenmemiştir. 1974 yılındaki Kıbrıs harekâtında elde edilen askeri başarı, sivil hükümete duyulan güveni de arttırmıştır; ancak sivil rejimin 1978 yılından sonra sendelemeye başlamasıyla müdahale planları yeniden ortaya çıkmıştır (Hale, 1996: 185).

Ayrıca 20 Nisan 1980'de Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün görev süresinin sona ermesi ve yerine bir türlü yeni bir Cumhurbaşkanı seçi-

¹³ Bu milletvekilleri, Oğuz Atalay, Mustafa Kılıç, Şerafettin Elçi, Mete Tan, Güneş Öngüt, Hilmi İşgüzar, Cemalettin İnkaya, Ahmet Karaaslan, Enver Akova, Tuncay Mataracı, Ali Rıza Septioğlu ve Orhan Alp'tir.

lememesi de önemli siyasal krizlerden biridir. 1961 Anayasası ile Cumhurbaşkanı'nın görev süresi yedi yıla çıkarılmış, bir kez seçilebilmesi kuralı getirilmiş, partisiyle ilişkisini koparılmış, yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlemiştir. Seçimini de öncekinden farklılaştırarak parlamentonun üçte iki oyu gerekli görülmüştür. 1961 Anayasası'nın 95. maddesinde Cumhurbaşkanı'nın TBMM tarafından ve kendi üyeleri arasından seçileceği belirtilmesine rağmen, Cumhuriyet Senatosu'nun tabii üyeleri ve devlet başkanı¹⁴ kontenjanından atanan üyelerin de parlamentoda yer almaları, bu kişilerin de Cumhurbaşkanı olabilmelerini mümkün kılmıştır. Yine Anayasanın 97. maddesine göre Cumhurbaşkanı'nın Bakanlar Kurulu'na başkanlık edeceği belirtilmiştir. Böylece seçilmemiş bir kişinin ve doğal olarak bir askerinin hükümete başkanlık etmesi olanağı sağlanmıştır (Mazıcı, 1989: 123; Parla, 2002: 77).

1961 yılında Cemal Gürsel askeri baskıyla seçilmiş, 1965 yılında Cevdet Sunay'ın seçilmesi ise ordunun etkisinin sivil siyasetçiler tarafından da desteklenmesiyle gerçekleştirilmiştir (Dursun, 2005: 50). Fahri Korutürk ise 1973 yılında Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmuştur. Meclisteki partiler işbirliği yapmış olsalar da, seçilmesi hayli meşakkatli olmuştur. Korutürk 15. turun sonunda, oylamaya katılan 557 milletvekilinden 365'inin oylarını alarak Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Ayrıca seçimlerin ilk turunda 635 sandalyeli parlamentonun üçte ikisi mecliste hazır bulunmuştur. 1973 yılında yaşanan bu kriz 1980 seçiminde tekrar ortaya çıkmış, Meclis dışından bir adayın seçimi anayasa gereği mümkün olmadığından Meclis içerisinde bir sivilin seçilmesi de mümkün olmamıştır¹⁵.

Salih Tuğ, Cumhurbaşkanı'nın bir türlü seçilememesi üzerine kendilerine Cumhurbaşkanı'nın Genelkurmay Başkanlığı yapmış kimseler arasından seçilmesi gerektiğine dair bir tez oluşturma teklifi geldiğini ifade etmiştir. Kendisi ile yapılan görüşmede, (Kişisel Görüşme: 2010),

¹⁴ Cumhurbaşkanı terimi, ancak doğrudan ya da dolaylı seçimler sonucu seçilen Devlet Başkanları için kullanıldığından, Milli Birlik Komitesi Başkanı için Devlet Başkanı terimi kullanılmıştır. 12 Eylül Askeri Darbesi'nden sonra da bu hususa özen gösterilerek 2324 sayılı Kanun'un 2. maddesinde Devlet Başkanı terimine yer verilmiştir (Yazıcı, 1997: 95).

¹⁵ Partilerin kendi aralarında anlaşamamaları üzerine her parti kendi adayını çıkarmıştır. CHP, 12 Mart Muhtırasına imza koyanlardan Muhsin Batur'u; AP, emekli generallerden Faik Türün'ü; MSP, eski Diyanet İşleri Başkanı Lütfi Doğan'ı; DP ise başkanları Ferruh Bozbeylî'yi aday olarak göstermiştir (Dursun, 2005: 51).

“...o teze o iddiaya göre bundan böyle adaylar reis-i cumhur adayları parlamentonun oylayacağı adaylar vaktiyle Genelkurmay başkanlığı yapmış kimselerden biri olabilirdi aday. Bu teklifi biz kabullenip de tez olarak müdafaasını yapsaydık ve bir de tabi icraya girseydi kanun, anayasa değişecekti şu bu falan gibi meseleler. Bu yönetim kuruluna geldi gündem maddesi oldu ilk parmağı ben kaldırdım bu hukuka aykırı dedim, bu saltanat kurmak gibi bir şeydir dedim yani askerler saltanatı kurmaktır biçiminde ve hukuka yani anladığımız manada hukuka aykırı bir şey olduğunu söyledim. Yani ne anayasa hukukuna ne hukuk anlayışına, hukuk ilmine uygun bir tekliftir.”

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere, yaşanan krizi çözmek için dönemin en etkili aydın topluluğu olan Aydınlar Ocağı’ndan bir nevi fetva alınmaya çalışılmıştır. Ancak Ocak üyeleri, bu tarz bir tezin hukuka aykırı olacağı yönünde ortak karar almışlar ve bu konuda hassas davranmışlardır.

Neticede İhsan Sabri Çağlayangil 12 Eylül 1980’e kadar bu göreve vekaleten atanmıştır. Aylarca devam eden oylamalardan sonuç alınmaması, 12 Eylül darbesinin gerekçelerinden biri olmuştur (Özcan ve Yurttaş, 2008: 70). Siyasal alanda yaşanan bu karmaşa toplumsal hayata da sirayet etmiş; 12 Eylül öncesinde yaşanan ve ideolojik temelli olan toplumsal kargaşa gittikçe dini bir kisveye bürünmüş, etnik ve dini çekişmeler sağ ve sol gruplar arasındaki mücadeleleri körüklemiştir. Örneğin birçok ilde Aleviler, kendilerini solcu güçlerle özdeşleştirmiş, sağ görüşe sahip olanlar ise solcuların karşısında Sünnilerden destek alma yoluna gitmişlerdir. En büyük Sünni-Alevi çatışmaları, Kahramanmaraş (1978) ve Çorum’da (1980) ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Kürtler arasında başlayan potansiyel huzursuzluk ve İran’daki Devrim ile tüm dünyada yükselmeye başlayan İslami uyanış hareketleri de birbirinden farklı boyutlarda askerlerin kaygılarını artıracak şekilde gelişme göstermiştir (Subaşı, 2005: 83-84). Hatta 27 Aralık 1979’da Genelkurmay Başkanı Kenan Evren yanına üç kuvvet komutanını ve Jandarma Genel Komutanını da alarak Cumhurbaşkanı Korutürk’ün yanına çıkmış ve bir uyarı mektubu vermişlerdir. “Türk Silahlı Kuvvetlerinin Görüşü” başlıklı bu mektupta (Soysal, 1986: 126),

“Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmet Yasası ile kendisine verilen görev ve sorumluluğun idraki içinde, ülkemizin bugünkü hayatî sorunları karşısın-

da siyasi partilerimizin bir an önce millî menfaatlerimizi ön plana alarak, Anayasamızın ilkeleri doğrultusunda ve Atatürkçü bir görüşle bir araya gelerek, anarşi, terör ve bölücülük gibi Devleti çökertmeye yönelik her türlü hareketlere karşı bütün önlemleri müştereken almalarını ve diğer anayasal kuruluşların da bu yönde yardımcı olmalarını ısrarla istemektedir.”

sözleri ile ordu üst düzey kademesi, siyasi partileri bir araya getirerek ülkede yaşanan terör ve anarşiyi çözmeleri konusunda Cumhurbaşkanı'na görevi çağırmıştır. Ancak Korutürk'ün harekete geçmemesi üzerine komutanlar 1 Ocak 1980'de Köşke çıkarak Korutürk'ü ziyaret etmişlerdir. Korutürk ise, Nisan 1980'de görev süresi dolana kadar yönetime müdahale edilmemesini istemiştir. 2 Ocak 1980 tarihinde olay Hürriyet Gazetesi tarafından “*Ordu uyarı mektubu verdi*” manşetiyle gündeme getirilince Cumhurbaşkanı, Başbakan ve AP lideri Demirel ile CHP lideri Ecevit'i Köşk'e çağırarak mektubun birer nüshasını vermek zorunda kalmıştır. Fakat siyasetin kendi krizlerini uzlaşma ile çözeme sorunu neticesinde 12 Eylül 1980'de asker ikinci kez doğrudan askeri müdahale ile yönetimi devralmıştır.

SONUÇ

Aydınlar Ocağı kültürel bir temele dayandırdıkları Türk-İslam Sentezi düşüncesi formülasyonu çerçevesinde örgütlenmiştir. Türk-İslam Sentezine karşı ileri sürülen tepkilerin ve eleştirilerin tarihsel bir bakış açısıyla yapıldığı ve bu sentezin tarihsel ve kültürel arka planının yeteri kadar ele alındığı söylenemez. Genelde itirazlar “Aydınlar Ocağı” üzerinde toplandığı için, sentezin tarihsel boyutu değerlendirme dışı bırakılmıştır. Oysa Türk milliyetçiliği literatürü din ile milliyetçilik arasında ilişki kuran zengin bir literatüre sahiptir. Bu literatür içinde Ziya Gökalp, Ahmed Ağaoğlu, Yusuf Akçura, Gaspıralı İsmail, Resulzade Ahmed Emin gibi birçok düşünür bulunmakta ve hemen hemen hepsi de özenle din ile milliyetçilik çatışması yaratmamaya, yani milliyetçiliğe jakoben bir anlam yüklememeye çalışmışlar, değişik biçimlerde sentez işinin içinde yer almışlardır.

Aydınlar Ocağı, 1970 yılında kurulduğunda daha çok toplantılar düzenlemek, yayınlar yapmak gibi kuruluş amacına uygun faaliyetlerde bulunmuştur. Ocak partiler üstü bir kuruluş olduğunu tüzüğünde de vurgu-

lamıştır. Milliyetçi, Muhafazakâr, İslamcı kısacası sağ görüşe sahip siyasal partilerin tümü bu düşüncüyü desteklemişlerdir. Ancak Ocak üyeleri aktif üyelikleri esnasında siyasi faaliyet yürütmemeye özen göstermişlerdir.

Aydınlar Ocağı kuruluşundan itibaren fikri olarak siyasete etkide bulunmuşsa da Ocağın Türk siyasal hayatında asıl etkili olduğu dönem olarak 1980 sonrası işaret edilmektedir. Bunun temel nedeni 12 Eylül 1980 sonrasında darbeyi yapanların siyasal, ekonomik ve sosyal alanı yeniden inşa etmeye çalışmaları ve bunun temelini Türk İslam Sentezi düşüncesini oturtmak istemeleridir. Bu durum Aydınlar Ocağı'nın ve Türk İslam Sentezi düşüncesinin yeterince anlaşılmasına neden olmuştur. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra ise, Aydınlar Ocağı'nın kuruluşundan itibaren düzenledikleri sempozyum ve toplantılarda özellikle milli kültür üzerinden dile getirdikleri ve Türk milliyetçiliği ile İslam arasında kurdukları sentez de devletin resmi ideolojisinin içerisinde yer almaya başlamıştır. Daha önce Cumhuriyetin resmi ideolojisini oluşturan Kemalizm'in dine mesafeli ve yerine göre karşıt duruşunun yerine 12 Eylül sonrasında toplumun temelini oluşturan dini içselleştiren dinle daha barışık yeni bir resmi ideoloji anlayışı benimsenmiştir. Gerek Milli Güvenlik Konseyi döneminde gerekse Turgut Özal'ın başkanlığı döneminde Türk İslam Sentezi düşüncesi devletin resmi ideolojisinin içine yerleştirilmiştir. Yeni oluşturulan idari ve siyasal yapı bu çerçevede şekillendirilmiş, Aydınlar Ocağı da gerek 1982 tarihinde DPT tarafından hazırlanan Milli Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporu ile gerekse Anayasa Taslağı çalışmaları ile ön plana çıkmıştır. Kısacası 1980'li yıllar Ocak'ın en zirve yıllarını oluşturmuştur.▽

KAYNAKÇA

- ATILGAN, Gökhan (2002), *Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar Yön-Devrim Hareketi*, Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı (TÜSTAV) Yayınları, İstanbul.
- CİVAOĞLU, Güneri (1974), "TRT'nin Tarafsızlığı", *Tercüman Gazetesi*, 6 Mart.
- DARENDELİOĞLU, İlhan E. (1968), *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, Toker Yayınları, İstanbul.
- DURSUN, Çiler (2002), *İdeoloji ve Özne: Türk-İslam Sentezi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dan. Türker Alkan, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Ankara.

- DURSUN, Davut (2003), *12 Mart Darbesi, Hatıralar, Gözlemler, Düşünceler*, Şehir Yayınları, İstanbul.
- DURSUN, Davut (2005), *12 Eylül Darbesi, Hatıralar, Gözlemler Düşünceler*, Şehir Yayınları, İstanbul.
- DURSUN, Davut (2008), *Siyaset Bilimi*, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- ERİŞ, Metin (2010), Kişisel Görüşme.
- ERKAL, Mustafa (1992), "Milli Kültürü Bozma Gayretleri ve Sapmalar", *Milli Kültür Politikasındaki Yanlışlar*, Ed. Ayhan Songar vd., Aydınlar Ocağı Açık Oturumlar Dizisi: 13, İstanbul, s.43-61.
- GÖZE, Ergun (1973), "Bir Koalisyonun Anatomisi", *Tercüman Gazetesi*, 20 Ekim, s. 5.
- GÜNGÖR, Erol (2004), *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- HALE, William (1996), *Türkiye'de Ordu ve Siyaset*, Çev., Ahmet Fethi, Hil Yayın, İstanbul.
- HÜRRİYET GAZETESİ, 2 Ocak 1980.
- KABAKLI, Ahmet (1973), "Birleşiniz Artık", *Tercüman Gazetesi*, 15 Kasım, s.4.
- KABAKLI, Ahmet (1973), "Milli Koalisyon", *Tercüman Gazetesi*, 3 Aralık, s.4.
- KABAKLI, Ahmet (1974), "TRT ile Sohbet", *Tercüman Gazetesi*, 7 Mart, s.4.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1969a), "Hazırlık Çalışmaları", *Milliyetçi Türkiye'ye Doğru, 10-11 Mayıs 1969'da Yapılan Milliyetçiler İlmî Seminerinde Varılan Neticeler*, Garanti Matbaası, İstanbul, s. 12-13.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1969b), "Açış Konuşması", *Milliyetçi Türkiye'ye Doğru, 10-11 Mayıs 1969'da Yapılan Milliyetçiler İlmî Seminerinde Varılan Neticeler*, Garanti Matbaası, İstanbul, s. 17-22.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1984), "Türkiye'yi Bugünkü Şartlara Getiren Tarihi Gelişme", *Ülkemizi 12 Eylül'e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar*, Şenay Matbaası, İstanbul, s.37-63.
- KARA, Muzaffer Ayhan (2006), *Yön'ün Devrimi Devrim'in Yönü*, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- MAZICI, Nurşen (1989), *Türkiye'de Askeri Darbeler ve Sivil Rejime Etkileri*, Gür Yayınları, İstanbul.
- MURAT, Sedat vd. (2008), *Bir Ömrün Hikâyesi Sabahattin Zaim*, İşaret Yayınları: İstanbul.
- ORTADOĞU GAZETESİ, 11 Kasım 1973.
- ÖZCAN, Lütfi ve Fatma YURTTAŞ (2008), "Türk Anayasalarında Cumhurbaşkanlığı Kurumu", *Türkiye Günlüğü*, S.92, s.61-83.
- ÖZDEMİR, Hikmet (1986), *Kalkınmada Bir Strateji Arayışı, Yön Hareketi*, Bilgi Yayınevi, Ankara.

- PARLA, Taha (2002), *Türkiye’de Anayasalar*, Genişletilmiş 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- SOYSAL, Mümtaz (1986), *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- SUBAŞI, Necdet (2005), *Ara Dönem Din Politikaları*, Küre Yayınları, İstanbul.
- TAMER, Rauf (1982), “14 Mayıs Yazısı...”, *Tercüman Gazetesi*, 14 Mayıs.
- TANYU, Hikmet vd., (1969), “ Ahlak Anlayışımız, Türk Milliyetçiliği ve İslamiyet, Türk Milliyetçiliği Açısından Din, Türkiye’de Dini Eğitim, İslamî Ahlakın İktisadi Gelişmeye Tesiri, Milliyetçiliğimizde Din Unsuru, Bugünkü Dinî Hayatımız Meseleleri”, *Milliyetçi Türkiye’ye Doğru, 10-11 Mayıs 1969’da Yapılan Milliyetçiler İlmî Seminerinde Varılan Neticeler*, Garanti Matbaası, İstanbul, s. 189-215.
- TAŞÇIOĞLU, Mürkerrem (1984), “Ülkemizi 12 Eylül’e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar Semineri Açılış Konuşması”, *Ülkemizi 12 Eylül’e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar*, İstanbul, s. 31-33.
- TERCÜMAN GAZETESİ, “A.P.’nin Tarihi Sorumluluğu”, 8 Ocak 1974.
- TERCÜMAN GAZETESİ, 23 Kasım 1973.
- TERCÜMAN GAZETESİ, 4 Aralık 1973 (Özel Ek)
- TERCÜMAN GAZETESİ, 5 Aralık 1973.
- TERCÜMAN GAZETESİ, 6 Aralık 1973.
- TERCÜMAN GAZETESİ, 7 Aralık 1973.
- YALÇIN, Süleyman (1988), *Aydınlar Ocağı ve Türk İslam Sentezi*, Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul.
- YALÇIN, Süleyman (1992), “Türkiye’de Fikir Hareketleri ve Kültür Hayatımızda Aydınlar Ocağı”, *Milli Kültür Politikasındaki Yanlıklar*, Ed. Ayhan Songar vd., Aydınlar Ocağı Açık Oturumlar Dizisi: 13, İstanbul, s. 9-23.
- YALÇIN, Süleyman (2010), *Kişisel Görüşme*.
- YALÇINTAŞ, Nevzat (1992), “Önsöz”, *Milli Kültür Politikasındaki Yanlıklar*, Ed. Ayhan Songar vd., Aydınlar Ocağı Açık Oturumlar Dizisi: 13, İstanbul, s. 5-6.
- YALÇINTAŞ, Nevzat (2010), *Kişisel Görüşme*.
- YAZICI, Serap (1997), *Türkiye’de Askeri Müdahalelerin Anayasal Etkileri*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ZURCHER, Erik Jan (2004), *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları, Çev. Yasemin Saner Gönen, 18. Baskı, İstanbul.

